

Kõlab paradoksilikult, aga tahaksin alustada sõnadega, et Verdi «Trubaduuri» on väga ooperlik ooper. Ooperlik just vanas, klassikalises tähenduses. Sündmustiku sõlmitus, tegevuse areng, tegelaskujude iseloomustus — kõik on siin ooperlik nüsusuguses mõttes, nagu seda mõisteti mõõdnud sajandi algupoolel ja varemgi. Siis, kui ooperi libretolt nõuti ainult, et see annaks võimalikult palju võimalusi laulmiseks. Lauljatele on see ooper südamelähedane, nagu balletiartistidele on südamelähedane vana klassikaline ballett. Tantsijad tahavad ennast välja tantsida, oma tehnikat ja virtuoslikke võimeid rakendada, lauljad — oma häält ja vokaalseid oskusi maksma panna. Ja ooperipubliku seast kõidab «Trubaduuri» eeskätt neid, kellele meeldib bel canto, kaunis laulmine, keda võlub inimhääle ilu ja väljendusrikkus.

Ooperi «Trubaduuri» sisu ja tegelastevahelised suhted on sedavõrd keerulised, et neid mõistab vaataja alles siis, kui ta kavalehte on hästi hoollega uurinud. Osatäitjalle antud lavaline tegevus pirdub miinimumiga — olulised sündmused on toimunud enne eesriide avanemist, suuri tegusid tehakse piltide ja vaatuste vaheaegadel. Laval vaataja silmele all neist ainult lauldakse, pihitakse oma hingeseisundit.

Eks sellepärast on ka Paul Mägi töö pirdunud üldise lavastusplaani loomise ja elluviimisega. Tegelaskujude psühholoogiline iseloomustus, nende karakterite eripära ja tegutsemiste-toimingute põhjendamine on jäänud tagaplaanile. Igati neist esindab üht-kaht suurt tunnet või võimsat kirge, mis muule, isikupärasele ruumi ei jäta.

U. Tautsi Azucena on kord armastav ema, kord pimedalt kättemaksu ihkav vaene naine. T. Kuusiku di Luna liikumapanevaks jõudeks on armukadedus ja solvatud autunne. H. Krummi Manrico on tulihingeline nooruk nii armastuses kui võitluses. T. Jaaksoo Leonora elab üle kas armuõnne või meeleheidet kaotatud armastuse pärast. T. Maiste Ferrando on truu alam, kes kõike mäletab.

Säärased üldised tunded, emotsioonid «üldse» on leidnud ka vastava lavalise kehastuse. Suurem osa sellest, mida publik laval näeb, on ootuspärane antud lavastusprintsipi puhul. Niimoodi on ooperis ilmammu väljen-

datud armastust ja vihkamist, kujutatud kirgi ja meeleolusid. Ooperilava käibevoetete arsenal ja traditsionaalne tinglikkus on selles lavastuses laialt kasutusel.

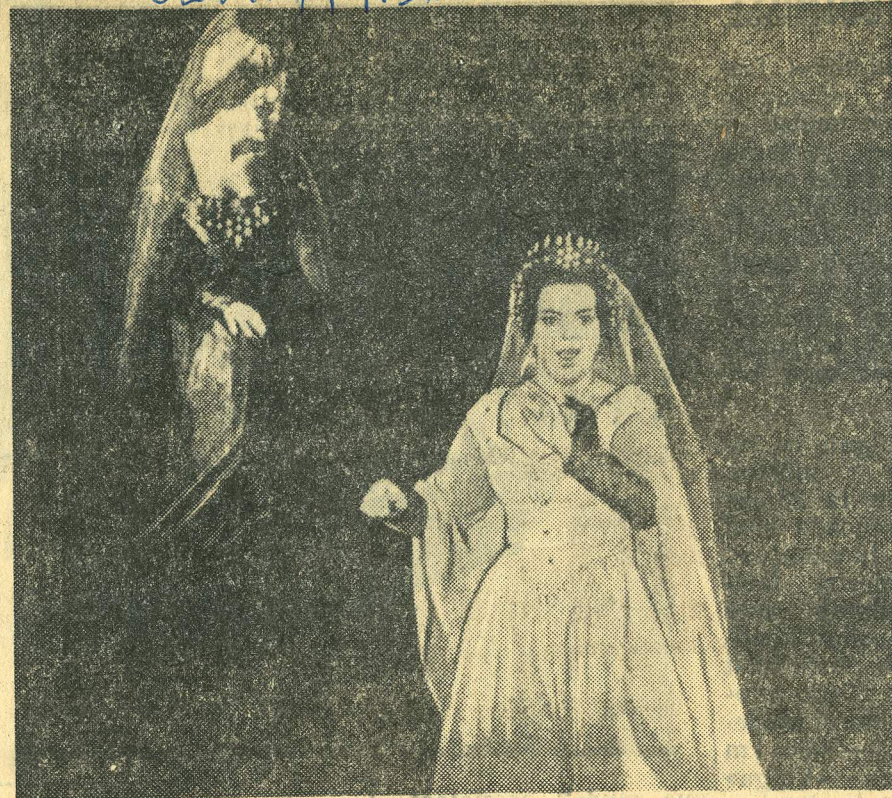
Säärases stiilis on tegelaskujud üldiselt välja peetud. Eksimusena maitse ja kuju iseloomu vastu mõjub aga see, kuidas di Luna III vaatuses Azucenat jalaga lööb ja siis veel takktraavi tema peale ka sülitab. Ainult väike, tige ja oma raevus jõuetu isik võiks niimoodi talitada, mitte aga di Luna natuuriga inimene. Üldse tekitab di Luna kuju küsimuse — mispärast ta on nii mustades joontes antud, miks ta nii kuri ja õel peab olema? Isegi tema armastustunnete avaldus mõjub nii, nagu tuleks see negatiivse tegelase suust. Ei tegevuse umbsõlmes peituv loogikapisku ega ka muusika anna selleks alust.

Kunstnik E. Renter jätkab «Trubaduuri» seda ajaloolise lahenduse põhimõtet, mis on iseloomustanud tema viimaste aastate lavakujundusi («Võlulööb», «Aida» jt.). Nimelt on ta püüdnud lavastatava ooperi kujunduse anda säärases laadis ja stiilis, mis valit- ses teose loomise ajal. Mõnel puhul on säärane lähenemine jäänud küsitavaks, kuna vastava ajastu kunsti ja arhitektuuri stiil ei lange alati kokku samal ajastul sündinud teoste iseloomu ja kujundite maailmaga.

VERDI MUUSIKA TRIUMF

Sedapuhku aga on ajalooline printsiip ennast õigustanud. Prantsuse romantismi mõjul hispaanlase A. Gu-tierreze kirjutatud singe rüütli drama «Il Trovatore», mis oli ooperi libretto aluseks, otsekui nõuab sädrast kujundust, nagu teatris praegu näeme. Selles on kauge ajastu hõngu, parasjagu romantilist salapärasust ja süngust, mõjuvalt on tabatud arvukate tegevuspaikade erinevaid meeleolusid. Erandi moodustab võib-olla ainult III vaatuse I. pilt (Castellori kindluse müüride ees), kus maalitud tagasein mõjub nagu lamedamana kui teised pildid.

Enamiku lavapiltide mõjuvuse üheks eelduseks on kunstniku oskus luua la-

Inez (M. Haamer) ja Leonora (T. Jaaksoo).

tuavad selle kõrval. Eriti tunnustatav on see, kui silmas pidada, et «Trubaduuri» on solistidele raske ooper.

Kõigepealt — hea on solistide koosseis. Jälle kord tõestas T. Kuusik, mis-sugune meister ta on itaalia ooperis. Helisev piano, vabalt voolav kantileen, võimsad kulminatsioonid — kõik see teeb tema di Luna vokaalselt igati nauditavaks. Tublisti on arenenud T. Jaaksoo — ta hääl kõlab varasemaga võrreldes märksa ühtlasemalt. Erinevad registrid on muutunud omavahel kõlaliselt palju sarnasemateks, ta suudab vabamalt ja ilmekamalt friseerida, üsnagi rahuldavalt valdab ta ka sellele partiile iseloomulikke koloratuurtehnika.

Mahlakalt ja muusikaalselt esitab T. Maiste bassilaulja jaoks tehniliselt raske vokaalpartii, mis eeldab suurt täpsust

nii tooniandmises kui ka kooslaulus. Igati rõõmustab ka U. Tautsi Azucena, mis on laulja repertuaaris seni üks nõudlikumaid. Tema laulmine on värvikas, ilusasti nüansseeritud ja karakterile vastavalt dramaatiline. Kahju ainult, et ta oma keskse aaria peab laulma suhteliselt kaugel rambist, mistõttu see ei pääse sel määral mõjule, kui oleks oodanud.

Etenduse kangelaseks on aga H. Krumm Manrico osas. Veel paar aastat tagasi oleks see partii võinud ta murenda. Vahepealsed õpiastad aga on H. Krummile palju juurde andnud. Esimest korda saab ta ooperilaval täiel määral näidata, mida ta õpperisidel on omandanud. Heameelt teeb täielik üleolek oma partiist. Kõrge tessimur ja vokaaltehnilised raskused ei olegi talle nagu probleemideks, vastupidi — need saavad otsekui omaette väljendusvahenditeks, et edasi anda Manrico bravuurset temperamenti.

Solistide kõrval tuleb tingimata nimetada ka koori, mis seekord ei kõla hoopiski mitte mingi indiferentse ühislauluna orkestri saatel, vaid esineb samasuguse ilmekuse ja varjundrikkusega nagu solistidki. Ilmselt on koormeistrid U. Järvela ja V. Laul teinud tõhusat tööd koori kvaliteetivastatamisel.

Etenduse hingeks on N. Järvi. Kui kunagi võib ütelda, et muusika elab dirigendi taktikepi all, siis antud lavastuse puhul on see täiesti õigustatud. Kui palju on siin ilusaid detaile, sujuvaid üleminekuid ja järske kontraste, meloodia laia hingust ja sütitavat dramatismil! Verdi temperamentse muusika esitamisel tundub, et orkestri ja lava dünaamilised võimalused on avardunud — pianissimo on õhkörn ja siiski helisev, fortissimo rõkatab saali lausa värisema muutumata sealjuures vasksest püri-sevaks. «Trubaduuri» kuulub Verdi nende ooperite hulka, mille puhul tema kaasajased ja ka hilisemad vastased on ütelnud, et see on kitarri muusika (mõeldes selle puhul orkestri saatepartiit ja faktuuri lihtsust). Ometi on see muusika tänapäevalgi nauditav, kui seda esitatakse säärase kaasaelamisega ja muusikaalselt.

Üldmulje etendusest on igatahes säärane, et muusikaalselt ei maksa seda häbeneda kellegi ees, seda võiks ükskõik kus külalisetendustel esitada.